

Kortanalys 5/2020

# Får flickor åtalsunderlåtelse lättare än pojkar?

En statistisk analys

# Innehåll

Sammanfattning .....	3
Inledning .....	4
Syfte och frågeställningar .....	5
Om åtalsunderlåtelse .....	6
Material och metod .....	8
Datamaterial .....	8
Metod .....	8
Resultat .....	12
Skillnader mellan åklagarkammare .....	12
Skillnader i brottsstruktur .....	13
Ålder och lagföringsår .....	16
Olika skäl till åtalsunderlåtelser .....	17
Tidigare brottslighet .....	19
Sammanfattade resultat och diskussion .....	20
Förhållanden som inte studerats .....	20
Vidare studier .....	22
Referenser .....	23
Bilaga 1: Hypotetiska beräkningar av erkännanden .....	25
Bilaga 2: Tabellbilaga .....	28
Bilaga 3: Om odds och oddskvoter .....	33

urn:nbn:se:bra-917

© Brottsförebyggande rådet 2020

Författare: Victor Ståhl

Vetenskaplig granskare: Margareta Hydén, professor emerita i socialt arbete, Linköpings universitet.

Omslagsillustration: Susanne Engman

Produktion: Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm

Telefon 08-527 58 400, e-post [info@bra.se](mailto:info@bra.se), [www.bra.se](http://www.bra.se)

Denna kortanalys kan laddas ner från Brås webbplats <http://www.bra.se>

# Sammanfattning

En av de grundläggande principerna i tillämpningen av det svenska straffsystemet är att lika fall ska behandlas lika. Exempelvis ska pojkar och flickor behandlas lika, och det ska inte spela någon roll var i landet ett ärende hanteras.

I denna kortanalys undersöks om lika fall hanteras lika av *åklagarna*. Det finns en konstaterad könsskillnad i lagföringsbesluten som är särskilt intressant att studera, nämligen att *åtalsunderlåtelse* står för hela 56 procent av flickors lagföringar, men för endast 29 procent av pojkars lagföringar. Denna skillnad har därför studerats inom ramen för denna kortanalys, med fokus på ungdomar i åldern 15–17 år under perioden 2013–2018.

## Brottsstrukturen förklarar ungefär hälften av könsskillnaden

Könsskillnaden i andelen åtalsunderlåtelse är generell; den återfinns för i princip alla allmänna åklagarkammare. Delvis förklaras den av att flickornas ärenden överlag rör andra brottskategorier än pojkarnas. Flickor lagförs ofta för stöld i butik, en brottskategori där åklagaren ofta meddelar åtalsunderlåtelse. Pojkar lagförs däremot oftare för brott inom brottskategorier där det är vanligt med åtal eller strafföreläggande, bland annat olovlig körning eller bruk och innehav av narkotika.

Könsskillnaden varierar också något beroende på skälet till åtalsunderlåtelsen. När vård eller andra skäl ligger till grund för åtalsunderlåtelsen är det mindre skillnad mellan könen än när skälet är att den unga uppenbart handlat av okynne eller förhastande, något som framgår även när brottsstrukturen hålls konstant. Det finns inga tydliga tecken på att tidigare lagföring, ålder eller lagföringsår skulle förklara skillnaden mellan könen.

## Ej studerade förhållanden

Det finns dock andra förhållanden som skulle kunna spela in, såsom erkännandegrad, omständigheter kring brotten eller föreställningar av kön. Denna kortanalys är dock avgränsad till uppgifter som är tillgängliga i Brås statistikregister, vilket innebär att det inte varit möjligt att studera om könsskillnaden i åtalsunderlåtelse kan kopplas till dessa förhållanden.

# Inledning

En av de grundläggande principerna i tillämpningen av det svenska straffsystemet är ekvivalensprincipen – att lika fall ska behandlas lika. Såväl polis som åklagare och domare ska följa denna princip, så att misstänkta behandlas rättssäkert i alla delar av brottmålsprocessen.

I en tidigare kortanalys undersökte Brå om tingsrätter dömde enhetligt (Brå 2017). Det visade sig finnas en könsskillnad i vilka som dömdes till fängelse; män dömdes till fängelse oftare än kvinnor. Könsskillnaden kvarstod även när man tog hänsyn till andra förhållanden som kunde påverka domarnas val av påföljd. I analysen hade man dock bara möjlighet att ta hänsyn till vissa av de förhållanden som kunde tänkas påverka detta, varför resultaten ska tolkas med viss försiktighet.

I denna kortanalys undersöks nu om *åklagarna* hanterar lika fall lika, eftersom likabehandlingsprincipen gäller även åklagares lagföringsbeslut. Beslutet att väcka åtal är det mest ingripande. Det innebär att åklagaren bestämmer att fallet ska tas upp i domstol, vilket sedan kan leda till friande eller fällande dom. En annat typ av beslut är att utfärda strafföreläggande, vilket innebär att en åklagare utfärdar böter eller villkorlig dom direkt, utan att fallet tas upp i domstol. Åklagaren kan också meddela åtalsunderlåtelse.

En åtalsunderlåtelse innebär att en åklagare beslutar att inte väcka åtal, trots att personen anses vara skyldig till brottet. Då antecknas personen och brottet i belastningsregistret utan att fallet tas upp i domstol. Det allra vanligaste är att åklagaren meddelar den unga en åtalsunderlåtelse enligt lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL), vilket även kallas straffvarning, men åklagaren kan också meddela åtalsunderlåtelse enligt rättegångsbalken (RB).

I publicerad statistik framgår en betydande könsskillnad i hur ofta ungdomar i åldern 15–17 år lagförs för brott; pojkarna begår nämligen fler brott som kommer till rättsväsendets kännedom och lagförs i form av åtal, strafförelägganden eller åtalsunderlåtelse. Under 2018 stod pojkarna för 79 procent av lagföringarna och flickorna för 21 procent (Brå 2018a, Brå 2018b samt egna beräkningar).

Statistiken indikerar också att flickor och pojkar lagförs på olika sätt; vid en jämförelse av hur lagföringsbesluten fördelar sig mellan könen, framträder stora skillnader. Under 2018 var andelen åtalsunderlåtelse bland flickor 56 procent, medan motsvarande siffra bland pojkar var 29 procent (Brå 2018a, Brå 2018b samt egna beräkningar). Ett liknande mönster finns även för åren 1980–1998 (Brå 2000).

Det finns således en tydlig könsskillnad i andelen åtalsunderlåtelse, mellan flickor och pojkar.<sup>1</sup> Ur ett rättssäkerhetsperspektiv är det av stor vikt att de skillnader som förekommer är sakligt grundade. Därför uppmärksammas och studeras i denna kortanalys den konstaterade skillnaden mellan flickor och pojkar i andelen lagöverträdare som får åtalsunderlåtelse.

## Syfte och frågeställningar

Syftet med denna kortanalys är att undersöka den konstaterade könsskillnaden i andelen lagföringsbeslut som utgörs av åtalsunderlåtelse, för unga lagöverträdare (i åldern 15–17 år) under åren 2013–2018. Följande frågor undersöks:

- Vad finns det för möjliga förklaringar till skillnaden i andelen åtalsunderlåtelse mellan flickor och pojkar?
- Är skillnaden mellan flickor och pojkar generell, det vill säga gäller den för de flesta allmänna åklagarkamrarna, eller är den koncentrerad till vissa åklagarkammare?

---

<sup>1</sup> Bland personer som är 18 år eller äldre är andelen åtalsunderlåtelse däremot endast marginellt högre bland män än bland kvinnor (Brå 2018a, Brå 2018b samt egna beräkningar).

## Om åtalsunderlåtelse

I detta avsnitt beskrivs vilka riktlinjer en åklagare har att följa för att kunna fatta beslutet att meddela åtalsunderlåtelse. Först beskrivs åtalsunderlåtelse enligt lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL), sedan följer en beskrivning av åtalsunderlåtelser enligt rättegångsbalken (RB).

## Åtalsunderlåtelser enligt LUL

Vid ungdomsären den ska åklagaren i första hand pröva om det är möjligt att meddela den unga en åtalsunderlåtelse enligt LUL, en så kallad straffvarning, där personen tillsammans med sin vårdnadshavare kallas till ett möte med åklagaren. Det finns två skäl till åtalsunderlåtelser enligt LUL:

- 1) Att det är uppenbart att det handlar om så kallat *okynne eller förhastande* (LUL 17 § 2 st.), vilket skulle kunna tolkas som att personen bedöms ha begått en tillfällig gärning och det anses uppenbart att händelsen inte var illa menad eller att det framgår att personen inte tänkte sig för.
- 2) Personen får någon typ av vård eller annan åtgärd. Det kan antingen handla om *frivillig vård*, *tvångsvård* eller om *någon annan åtgärd* (LUL 17 § 1 st. 1–3 p.).<sup>2</sup>

## Omständigheter som åklagaren beaktar

När åklagaren överväger att meddela åtalsunderlåtelse enligt LUL ska åklagaren särskilt beakta om personen uttrycker en vilja att ersätta målsägaren, avhjälpa eller begränsa skadan, på annat sätt gottgöra målsägaren och medverka till att medling kommer till stånd.

Åklagaren får dock inte meddela åtalsunderlåtelse om något *väsentligt allmänt intresse åsidosätts* (LUL 17 § 4 st.), till exempel kan ett sådant fall uppkomma när den unge personen tidigare gjort sig skyldig till brott. Då kan det istället vara lämpligt att lagföra personen på annat sätt än att meddela en åtalsunderlåtelse, till exempel genom att väcka åtal.

---

<sup>2</sup> Det kan handla om att den unga personen och vårdnadshavarna godtagit att han eller hon får frivillig vård enligt socialtjänstlagen (2001:453) alternativt tvångsvård enligt lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Ytterligare ett möjligt argument för att inte fatta beslut om åtalsunderlåtelse är att det finns ett *väsentligt enskilt intresse som åsidosätts* (LUL 17 § 4 st.), till exempel att brottet har kränkt målsägarens integritet. Om kränkningen är betydande kan det vara lämpligare med ett annat lagföringsbeslut, till exempel att väcka åtal.

Det finns som sagt två olika skäl till åtalsunderlåtelser enligt LUL: a) okynne eller förhastande eller b) vård. Vid okynne och förhastande tar åklagaren hänsyn till brottets svårhetsgrad<sup>3</sup> och omständigheterna kring brottet (prop. 2014/15:25).

### Åtalsunderlåtelse enligt rättegångsbalken

Om det inte är möjligt att meddela en åtalsunderlåtelse enligt LUL kan åklagaren pröva om det går att meddela åtalsunderlåtelse enligt rättegångsbalken (Åklagarmyndigheten 2006). I rättegångsbalken nämns flera olika skäl till att det kan vara lämpligt att meddela en åtalsunderlåtelse. Det handlar antingen om att den brottsliga handlingen troligen hade lett till en bötesdom eller en villkorlig dom, att personen har begått ytterligare brott<sup>4</sup> eller att personen får psykiatrisk vård (RB 20 kap. 7 § 1 st.). Åtalsunderlåtelse får meddelas även i vissa andra fall, om specifika omständigheter föreligger och det inte behövs någon påföljd för att avhålla personen från att begå ytterligare brott (RB 20 kap. 7 § 2 st.).

---

<sup>3</sup> Lagstiftaren har nämligen valt att ta hänsyn till brottets svårhetsgrad genom att dela in vissa brottstyper i olika svårhetsgrader. Till exempel delas misshandel in i fyra svårhetsgrader: ringa misshandel, misshandel (av normalgraden), grov misshandel och synnerligen grov misshandel.

<sup>4</sup> Till exempel kan det handla om att personen begått två brott, varav ett är allvarigare och ett är lindrigare. I detta fall kan åklagaren välja att meddela åtalsunderlåtelse för det lindrigare brottet, om det lindrigare brottet inte påverkar vilken påföljd som individen döms till när ärendet tas upp i domstol.



# Material och metod

## Datamaterial

Kortanalysen baseras på statistik från Brås misstankeregister. Statistiken omfattar samtliga brottsmisstankar mot ungdomar i åldern 15–17 år där åklagarens handläggning har avslutats med ett lagföringsbeslut, det vill säga med ett väckt åtal, ett utfärdat strafföreläggande eller en meddelad åtalsunderlåtelse.

Totalt analyserades 101 660 lagföringsbeslut från den studerade perioden, det vill säga mellan 2013 och 2018 (se tabell 1). I lagföringsbesluten kan en gärningsperson förekomma en eller flera gånger. Om flera gärningspersoner begått ett brott tillsammans redovisas ett beslut per person.

Tabell 1: Datamaterialet i kortanalysen, totalt och efter kön och typ av lagföringsbeslut, under perioden 2013–2018.

	Flickor	Pojkar	Samtliga
Åtal	8 627	55 974	64 601
Strafföreläggande	1 446	11 285	12 731
Åtalsunderlåtelse	9 172	15 156	24 328
Samtliga lagföringar	19 245	82 415	101 660

## Metod

I kortanalysen används *logistisk regression*, en metod som är framtagen för att hantera förhållanden där en händelse antingen inträffar (1) eller inte inträffar (0). Utifrån en logistisk regressionsmodell kan man beräkna oddset att en händelse ska inträffa eller inte, i detta fall om individen lagförs genom att åklagaren meddelar en åtalsunderlåtelse (1) eller om individen lagförs på annat sätt, det vill säga genom att åklagaren väcker ett åtal eller utfärdar ett strafföreläggande (0).



I kortanalysen studeras flickors odds jämfört med pojkars odds att meddelas åtalsunderlåtelse, i form av så kallade oddskvoter. En oddskvot är oddset för en kategori (till exempel flickor) delat med oddset för en annan kategori (till exempel pojkar). En oddskvot större än 1 indikerar att oddset att händelsen inträffar är större i den första kategorin, medan en oddskvot mindre än 1 indikerar att oddset är större i den senare kategorin. För mer ingående beskrivning av hur man ska tolka odds och oddskvoter, se bilaga 3.

### Analysupplägg

För att ge en bild av skillnaden mellan flickor och pojkar, studeras först oddskvoten för kön (utan att kontrollera för andra förhållanden). Därefter konstanthålls olika förhållanden, till exempel ålder och brottskategori. Om oddskvoten för kön minskar, förklarar de olika förhållandena en del av könsskillnaden. Den återstående delen benämns ”oförklarad”. Exempel: Antag att flickors oddskvot är 4, det vill säga att en flicka har fyra gånger så högt odds att meddelas åtalsunderlåtelse som en pojke har. Antag att oddskvoten är 2 om man kontrollerar för några specifika förhållanden. I detta exempel halveras oddskvoten, från 4 till 2. Därmed förklaras hälften av könsskillnaden av de undersökta förhållandena. Den andra hälften förklaras inte av de undersökta förhållandena, den är oförklarad.

Alla resultat med en statistisk signifikansnivå på fem procent eller lägre redovisas i löptext. Mer detaljerade uppgifter om signifikansnivå redovisas i tabeller i bilaga 2.

### Statistiska problem

Resultaten kan påverkas av statistiska problem, till exempel så kallad *multikollinearitet*. Det innebär att två eller fler förklarande variabler i regressionen uppvisar ett väldigt starkt samband med varandra, vilket medför att det blir svårt att studera enskilda variabelers effekter på den beroende variabeln. För att undersöka om det finns tecken på multikollinearitet mellan de oberoende variablerna, kan man använda ett mått som kallas Cramérs V. Med måttet undersöker man olika parvisa kombinationer av de oberoende variablerna i regressionsanalyserna. Måttet kan variera mellan 0 och 1, där värden nära 0 innebär att det i princip inte finns någon korrelation alls och där värden nära 1 innebär att det finns en mycket stark korrelation. Den största samvariationen uppvisade variablerna kön och brottskategori; korrelationen var 0,37. Multikollinearitet tar sig ofta uttryck i stora standardfel, vilket innebär att resultaten ofta blir icke-signifikanta. Resultaten, som presenteras i sin helhet i bilaga 1, visar inte indikationer på något sådant. Därmed finns det inga tydliga tecken på problematisk multikollinearitet mellan de oberoende variablerna; denna typ av statistiska problem bedöms inte påverka resultaten.

När man undersöker många olika förhållanden samtidigt i en multivariat modell finns det en viss risk att man i enstaka fall får felaktiga parameterskattningar. Det kan handla om att man får ett statistiskt signifikant resultat trots att det i verkligheten inte är ett signifikant resultat (och vice versa). Därför bör enskilda parametrar tolkas med försiktighet, till exempel när man tolkar könsskillnader i åtalsunderlåtelse i de olika åklagarkamrarna, vilket är en anledning till att kortanalysen fokuserar på det övergripande mönstret snarare än enskilda resultat.

### Förhållanden som studeras

Enhetlighet i lagföringsbeslut är en komplex fråga, där många olika förhållanden kan förklara skillnaden mellan flickor och pojkar. Denna kortanalys är avgränsad till de uppgifter som finns tillgängliga i Brås register. Till exempel har det inte varit möjligt att undersöka om och hur erkännanden och vissa omständigheter kring brotten förklarar könsskillnaden i åtalsunderlåtelse. I tabell 1 visas de variabler (förhållanden) med tillhörande kategorier (indelningar) som undersöks i kortanalysen.

Tabell 2: Variabler i analyserna, med indelning i kategorier, och uppgift om referenskategori.

Variabel	Kategori
Kön	Flicka Pojke (referensgrupp)
Kön och åklagarkammare	Flicka i City åklagarkammare Flicka i Göteborgs åklagarkammare Flicka i Åklagarkammaren i Örebro Flicka i Malmö åklagarkammare Flicka i Norrorts åklagarkammare och Lokal åklagare i Visby Flicka i Söderorts åklagarkammare Flicka i Södertörns åklagarkammare Flicka i Västerorts åklagarkammare Flicka i åklagarkammaren i Borås Flicka i åklagarkammaren i Eskilstuna Flicka i åklagarkammaren i Falun Flicka i åklagarkammaren i Gävle Flicka i åklagarkammaren i Halmstad Flicka i åklagarkammaren i Helsingborg Flicka i åklagarkammaren i Jönköping Flicka i åklagarkammaren i Kalmar Flicka i åklagarkammaren i Karlskrona Flicka i åklagarkammaren i Karlstad Flicka i åklagarkammaren i Kristianstad Flicka i åklagarkammaren i Linköping Flicka i åklagarkammaren i Luleå Flicka i åklagarkammaren i Norrköping Flicka i åklagarkammaren i Nyköping Flicka i åklagarkammaren i Skövde Flicka i Södra Skånes åklagarkammare Flicka i åklagarkammaren i Uddevalla Flicka i åklagarkammaren i Umeå Flicka i åklagarkammaren i Uppsala Flicka i åklagarkammaren i Växjö Flicka i åklagarkammaren i Östersund Pojke i någon åklagarkammare (referensgrupp)
Brottskategori	Narkotika – bruk och innehav Olovlig körning Skadegörelse Stöld i butik Annan stöld (referensgrupp) Övrigt
Ålder	15 år (referensgrupp) 16 år 17 år
Lagföringsår	År 2013 (referensgrupp) År 2014 År 2015 År 2016 År 2017 År 2018

# Resultat

I detta kapitel undersöks några möjliga förklaringar till könsskillnaden i andelen åtalsunderlåtelse. Först ges en beskrivning av skillnaden mellan flickor och pojkar i olika åklagarkammare och i landet som helhet. Sedan undersöks hur brottsstruktur, ålder och lagföringsår kan förklara dessa skillnader. Därefter följer en analys av hur skillnaden ser ut uppdelat på olika skäl och till sist undersöks om återfall i brott kan bidra till att förklara skillnaden.

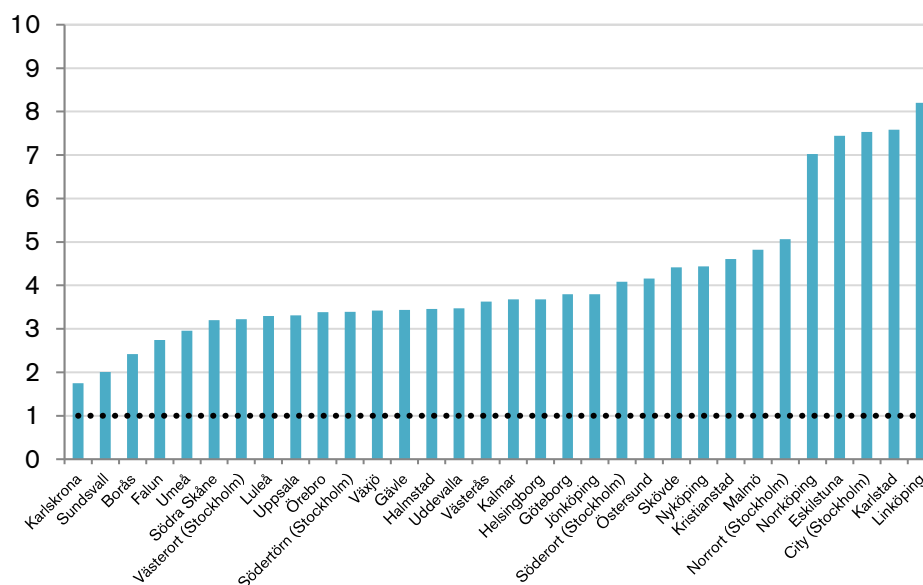
## Skillnader mellan åklagarkammare

En fråga i kortanalysen är om könsskillnaden är generell, det vill säga är genomgående för alla 32 allmänna åklagarkammare, eller om den är koncentrerad till några specifika åklagarkammare.

Figur 1 visar de beräknade oddsen för flickor i olika åklagarkammare att meddelas åtalsunderlåtelse relativt pojkars odds. Dessa oddskvoter skiljer sig åt mellan olika åklagarkammare, som lägst 1,7 och som högst 8,2. Därmed har flickor ett överodds i var och en av de 32 åklagarkammarna.

Sett till hela landet är oddskvoten 4,0. Därmed har flickor ett fyra gånger högre odds än pojkar att meddelas åtalsunderlåtelse.

Figur 1: Flickors odds att i en specifik åklagarkammare meddelas åtalsunderlåtelse relativt pojkars odds att meddelas åtalsunderlåtelse. Punktad horisontell linje är en referenslinje som anger när oddset för flickor i den specifika åklagarkammaren är lika högt som oddset för pojkar i hela landet.



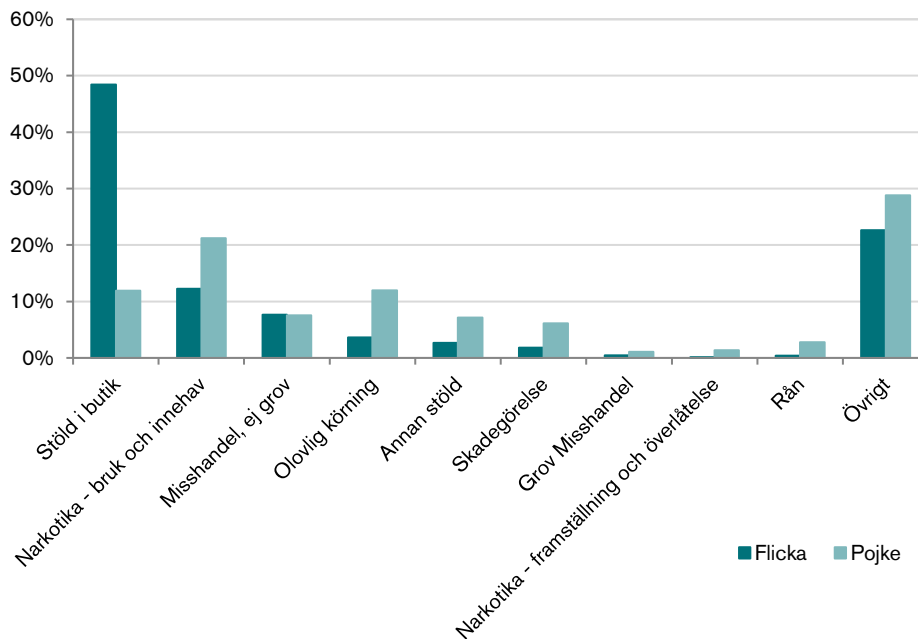
## Skillnader i brottsstruktur

En möjlig förklaring till att flickor får åtalsunderlåtelse oftare än pojkar kan vara att flickor lagförs för lindrigare brott än pojkar. Lindrigare brott resulterar ofta i en mindre ingripande lagföring, såsom åtalsunderlåtelse. På motsvarande sätt leder allvarigare brott oftare till en mer ingripande lagföring, till exempel att åklagaren väcker åtal.

I figur 2 framgår att brottsstrukturen skiljer sig åt mellan könen. Bland flickor är de vanligaste brottskategorierna *stöld i butik* (48 procent), *bruk och innehav av narkotika* (12 procent) samt *misshandel, ej grov* (8 procent), om man inte räknar med kategorin *övrigt*. Bland pojkar är de vanligaste brottskategorierna *bruk och innehav av narkotika* (21 procent), *olovlig körning* (12 procent) och *stöld i butik* (12 procent). Lagföringarna bland flickor är därmed i hög grad koncentrerade till stöld i butik, medan pojkarnas lagföringar är mer utspridda över brottskategorierna.

Utöver volymmässigt stora brottskategorier kan det vara intressant att belysa brottskategorier som ofta leder till mer ingripande påföljder såsom rån, grov misshandel eller framställning och/eller överlåtelse av narkotika. Figur 2 visar att dessa brott bara står för en liten andel av de brottsmisstankar som rör ungdomar. Det finns en betydande könsskillnad; andelen inom dessa brottskategorier är betydligt större bland pojkar än bland flickor (5 respektive 1 procent).

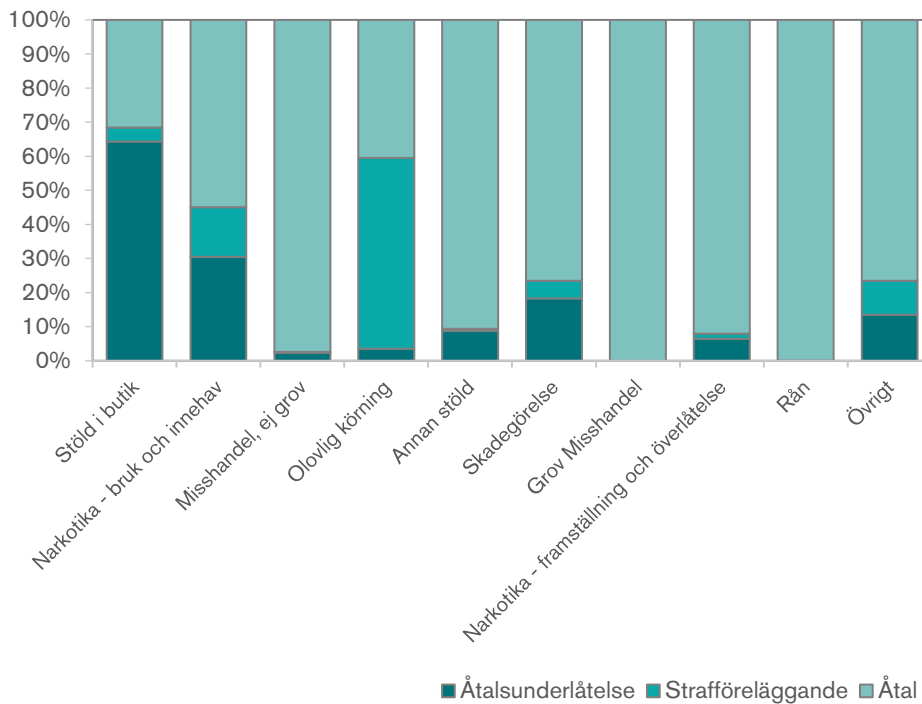
Figur 2: Lagföringar av flickor och pojkar i åldern 15–17 år under perioden 2013–2018.



Vid brottsmisstankar inom vissa brottskategorier är det vanligt att åklagaren väcker åtal, medan det inom vissa andra brottskategorier är vanligare med andra beslut (strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse). Allvarligare brott leder oftare till åtal. Andelen åtal inom kategorierna rån, grov misshandel eller framställning och/eller överlåtelse av narkotika är mellan 92 och 100 procent.

Strafförelägganden och åtalsunderlåtelser blir aktuella framför allt när brottet är lindrigt. Vid olovlig körning är det vanligt att åklagaren utfärdar ett strafföreläggande (56 procent, se figur 3), medan det vid stöld i butik istället är vanligt att åklagaren meddelar en åtalsunderlåtelse (64 procent). Det är också relativt vanligt att meddela åtalsunderlåtelse vid bruk och innehav av narkotika, vid skadegörelse, vid annan stöld och vid övriga brott (31 procent, 18 procent, 9 procent respektive 13 procent).

Figur 3: Typ av lagföringsbeslut efter brottskategori. Andel av samtliga lagföringar inom respektive brottskategori.



Brottsstrukturen bland flickor skiljer sig alltså från brottsstrukturen bland pojkar, och andelen åtalsunderlåtelse varierar mellan brottskategorierna. Till exempel lagförs flickor ofta för stöld i butik, en brottskategori där åklagaren ofta väljer att meddela åtalsunderlåtelse. Därför konstanthålls nu brottsstrukturen, för att undersöka hur stor del av könsskillnaden i åtalsunderlåtelse som förklaras av att flickor och pojkar lagförs för olika typer av brott.<sup>5</sup>

När man tar hänsyn till denna könsskillnad i brottsstrukturen, minskar oddskvoten att som flicka meddelas åtalsunderlåtelse från 4,0 till 2,1, sett till hela landet (se tabell 4 i bilaga 2). Det innebär att könsskillnaden i brottsstrukturen förklarar ungefär halva könsskillnaden i åtalsunderlåtelse ((4,0-2,1) / 4,0 ≈ 0,5).

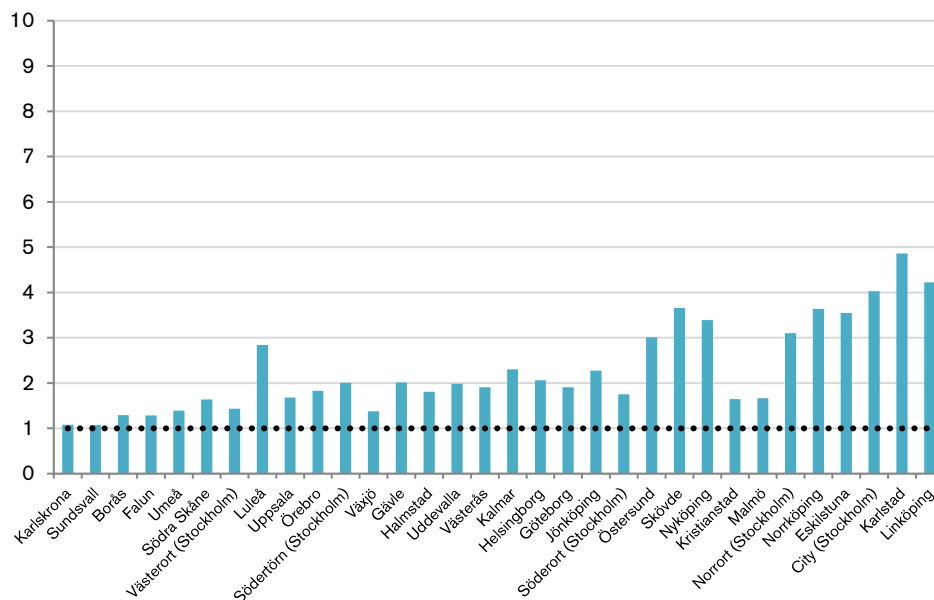
När analysen vidgas till att undersöka könsaspekten uppdelat på var och en av de allmänna åklagarkamrarna framkommer en mer detaljerad bild. På samma sätt som tidigare konstanthålls brottsstrukturen. I 30 av de 32 åklagarkamrarna har flickor statistiskt signifikanta överodds att meddelas åtalsunderlåtelse (se figur 4). Genom att kontrollera för könsskillnaden i

<sup>5</sup> Av statistiska skäl har det inte varit möjligt att studera andelsmässigt små brottskategorier (misshandel, grov misshandel, rån eller framställning och överlåtelse av narkotika). Därför konstanthålls enbart andelen lagföringar inom följande kategorier: bruk eller innehav av narkotika, olovlig körning, skadegörelse, stöld i butik och övriga brott.



brottsstrukturen syns en minskning i oddskvoten, inte bara i landet som helhet utan också i samtliga åklagarkammare (jämför figur 1 med figur 4).

Figur 4: Odds för flickor i en specifik åklagarkammare att meddelas åtalsunderlåtelse relativt pojkars odds överlag att meddelas åtalsunderlåtelse, när brottsstrukturen hålls konstant. Punktad horisontell linje är en referenslinje som anger när oddset för flickor i den specifika åklagarkammaren är lika högt som oddset för pojkar i hela landet.



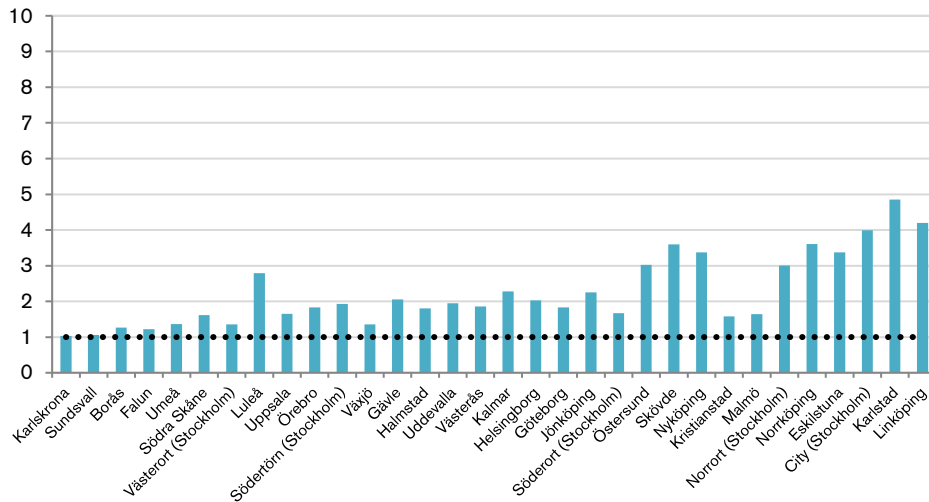
## Ålder och lagföringsår

I nästa steg konstanthålls, utöver för brottsstruktur, även ålder och lagföringsår. Andelen åtalsunderlåtelse av lagföringsbeslut följer i viss mån gärningspersonens ålder (15, 16 eller 17 år). Andelen meddelade åtalsunderlåtelse är som störst bland 15-åringar (28 procent), och minskar sedan med åldern (24 procent bland 16-åringar och 21 procent bland 17-åringar).

Andelen åtalsunderlåtelse för ungdomar i åldern 15–17 år varierar också över tid; den har minskat från 25 till 23 procent mellan 2013 och 2018.

När man kontrollerar för ålder och lagföringsår förändras inte bilden nämnvärt; flickor har fortfarande ungefär lika stort överodds att meddelas åtalsunderlåtelse som när man enbart kontrollerar för brottsstrukturen (jämför figur 4 med figur 5). Ålder och lagföringsår verkar därmed inte ha någon betydande inverkan på könsskillnaden.

Figur 5: Flickors odds i en specifik åklagarkammare att meddelas åtalsunderlåtelse relativt pojkars odds att meddelas åtalsunderlåtelse, när brottsstrukturen, ålder och lagföringsår hålls konstanta. Punktad horisontell linje är en referenslinje som anger när oddset för flickor i den specifika åklagarkammaren är lika högt som oddset för pojkar i hela landet.



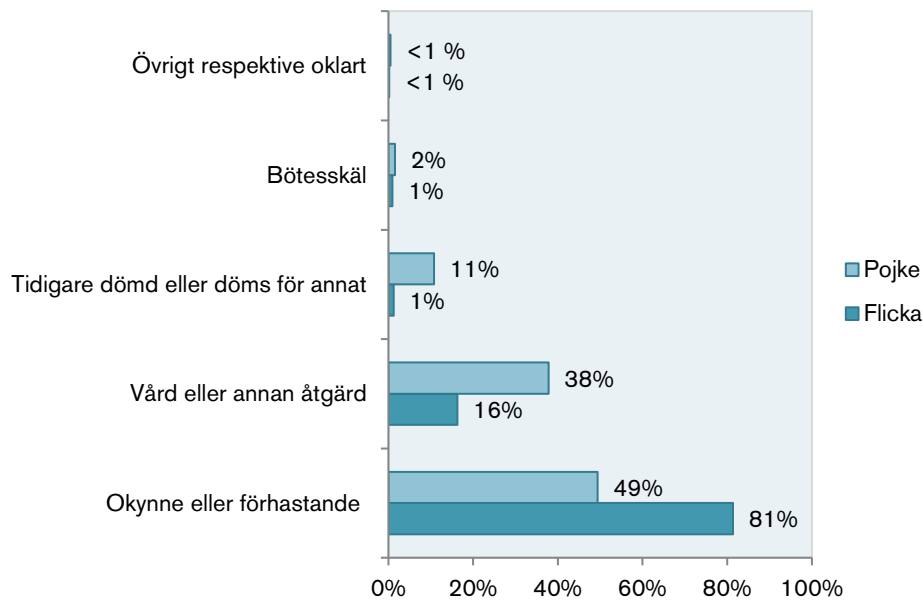
## Olika skäl till åtalsunderlåtelse

I kapitlet om åtalsunderlåtelse nämndes att det finns olika skäl till att åklagaren väljer att meddela åtalsunderlåtelse. I figur 6 redovisas hur olika skäl till åtalsunderlåtelse fördelar sig mellan flickor och pojkar. Två skäl är särskilt vanliga (88 procent) vid beslut om åtalsunderlåtelse för ungdomar:

- okynne eller förhastande
- vård eller annan åtgärd.

Om åtalsunderlåtelse delas in efter skäl och gärningspersonens kön, framkommer ytterligare könsskillnader. Skälet *okynne eller förhastande* är vanligare bland flickor än bland pojkar (81 respektive 49 procent). Bland pojkar gäller det omvända; en relativ stor andel av deras åtalsunderlåtelse motiveras av att de får *vård eller annan åtgärd* (bland pojkar: 38 procent och bland flickor: 16 procent).

Figur 6: Flickor och pojkars åtalsunderlåtelse uppdelat efter skäl.



För att se om könsskillnaden också varierar mellan olika skäl till åtalsunderlåtelse, särstuderas de två vanligaste skälen: *okynne eller förhastande* respektive *vård eller annan åtgärd*<sup>6</sup>. I detta fall studeras oddskvoten att meddelas åtalsunderlåtelse med ett specifikt skäl relativt oddskvoten att meddelas åtalsunderlåtelse av andra skäl och andra lagföringsbeslut. Samtidigt hålls brottsstrukturen konstant.

Det vanligaste skälet till åtalsunderlåtelse är alltså *okynne eller förhastande*. Analysen visar att oddset att meddelas åtalsunderlåtelse med detta skäl är större bland flickor än bland pojkar (oddskvot = 2,6, se tabell 5 i bilaga 2).<sup>7</sup> Därmed är oddskvoten för en flicka att meddelas åtalsunderlåtelse enligt detta skäl förhöjd, i förhållande till både andra skäl och andra lagföringsbeslut.

Vid skälet *vård eller annan åtgärd* är det en något mindre skillnad i åtalsunderlåtelser mellan flickor och pojkar. Vid detta skäl är oddskvoten att som flicka meddelas åtalsunderlåtelse 1,8 (se tabell 6 i bilaga 2). Resultaten kan tolkas som att det finns ett överodds att flickor meddelas åtalsunderlåtelse oavsett skäl, men att överoddsen är något högre vid skälet *okynne eller förhastande*.

<sup>6</sup> I denna analys ingår vårdskäl enligt LUL 17 § 1 st. 1–2 p., det vill säga *frivillig vård, tvångsvård och vissa andra åtgärder*, men inte skäl enligt LUL 17 § 1 st. 3 p.

<sup>7</sup> Av statistiska skäl har det inte varit möjligt att göra analysen per åklagarkammare, eftersom resultaten skulle bli väldigt osäkra.

## Tidigare brottslighet

Analysen har alltså visat att brottsstrukturen till viss del kan förklara skillnader i andelen åtalsunderlåtelse bland flickor och pojkar. Även skälet till åtalsunderlåtelsen kan ha viss betydelse.

Som tidigare nämnts i kortanalysen får åtalsunderlåtelse inte beslutas om det innebär att något väsentligt allmänt intresse åsidosätts, till exempel på grund av att personen tidigare har begått brott. Vid återkommande brottslighet ökar sannolikheten att åklagaren väljer ett strängare beslut, till exempel åtal, istället för att meddela åtalsunderlåtelse.

Enligt kriminalstatistiken finns det en könsskillnad i hur ofta ungdomar 15–17 år återfaller i ny brottslighet (inom ett år). Under perioden 2013–2016 var det ungefär dubbelt så vanligt att pojkar återföll jämfört med flickor (26 respektive 13 procent, Brå 2016a och Brå 2016b samt egna beräkningar). Denna skillnad mellan pojkar och flickor skulle kunna förklara att pojkar mer sällan meddelas åtalsunderlåtelse, något som nu undersöks närmare.

För att undersöka detta görs en separat analys av 17-åringar, det vill säga ungdomar som varit straffmyndiga i minst två år och därmed haft möjlighet att återfalla i brott. Analysen är uppdelad på två olika grupper: dels 17-åringar utan tidigare lagföringar, dels samtliga 17-åringar. Genom att jämföra dessa två grupper kan man se om pojkarnas relativt höga återfallstal förklarar en del av könsskillnaden. På samma sätt som tidigare konstanthålls brottsstrukturen. Eftersom datamaterialet är förhållandevis litet, görs analyserna enbart för landet som helhet, inte uppdelat per åklagarkammare.<sup>8</sup>

Först undersöks ett material med 17-åringar utan tidigare lagföringar. Resultatet är att flickors odds att meddelas åtalsunderlåtelse relativt pojkars odds är 2,9. Oddset är därmed klart förhöjt bland 17-åriga flickor utan tidigare lagföringar jämfört med oddset bland samma grupp 17-åriga pojkar (se tabell 7 i bilaga 2).

Frågan är om bilden förändras om motsvarande analys görs för samtliga 17-åringar. Genom att utvidga analysen till samtliga 17-åringar förändras oddskvoten endast marginellt, från 2,9 till 2,8 (se tabell 8 i bilaga 2). Minskningarna är därmed väldigt marginella. Flickors överodds är ungefär lika högt oavsett om man studerar alla 17-åringar eller om man särstuderar 17-åringar utan tidigare lagföringar. Därmed förklaras bara en marginell del av könsskillnaden i åtalsunderlåtelse.

---

<sup>8</sup> Av statistiska skäl har det dessvärre inte varit möjligt att göra analysen per åklagarkammare. Resultaten skulle bli väldigt osäkra och redovisas därför inte.

# Sammanfattade resultat och diskussion

En av de grundläggande principerna i tillämpningen av det svenska straffsystemet är att lika fall lagförs på ett likadant sätt. Därmed ska flickor och pojkar behandlas lika, och det ska inte spela någon roll vilken åklagarkammare som hanterar ärendet.

I kortanalysen har olika förklaringar till varför andelen åtalsunderlåtelse är betydligt högre bland flickor än pojkar undersökts. Av undersökningen framgår att skillnaderna i brottsstruktur mellan flickor och pojkar kan bidra till att förklara könsskillnaden i åtalsunderlåtelse. Lagföringarna bland flickor är i hög grad koncentrerade till stöld i butik, en brottskategori där åklagaren ofta meddelar åtalsunderlåtelse. Pojkar lagförs däremot oftare för brott inom brottskategorier där det är vanligt med åtal eller strafföreläggande, som olovlig körning, samt bruk och innehav av narkotika. Analysen indikerar att ungefär hälften av könsskillnaden i åtalsunderlåtelse förklaras av denna skillnad i brottsstruktur mellan könen.

Kortanalysen har även undersökt hur könsskillnaden varierar mellan olika åklagarkammare. I ett första steg visade analysen att det finns en relativt stor skillnad i åtalsunderlåtelse i alla 32 allmänna åklagarkammare. När brottsstrukturen hölls konstant, återfanns fortfarande en skillnad i de allra flesta kamrarna (30 av 32); vilket innebär att skillnaden därmed kan anses som generell.

Könsskillnaden är något lägre vid skäl som gäller vård, än när skälet är okynne eller förhastande, något som även framgår när brottsstrukturen hålls konstant.

## Förhållanden som inte studerats

Efter att vi kontrollerat för brottsstrukturen kvarstår därmed könsskillnader. Det finns vissa förhållanden som inte kunnat studeras i denna kortanalys, eftersom den grundas enbart på data från Brås misstankeregister. Förhållanden som skulle kunna spela in och förklara skillnaden mellan könen, är exempelvis hur ofta flickor och pojkar erkänner, omständigheter kring brottet, och stereotypa föreställningar av kön. För diskussionens och framtida studiers skull diskuteras dessa möjliga förklaringar helt kort nedan.

## Eventuella könsskillnader i erkännanden

En förklaring som inte varit möjlig att studera är alltså hur vanligt det är att flickor och pojkar *erkänner brott*. Erkännanden ökar förutsättningarna för åklagaren att meddela åtalsunderlåtelse. En förutsättning för att åklagaren

ska kunna meddela en åtalsunderlåtelse är att brottet är klarlagt, till exempel genom att den misstänkta personen har erkänt. I dagsläget är det oklart i vilken grad flickor och pojkar erkänner och om det finns en skillnad mellan könen, på den punkten. En äldre studie indikerar dock att det kan finnas en liten skillnad; flickor erkänner i 95 procent av fallen avseende snatteribrott, medan motsvarande siffra bland pojkar är 90 procent (Brå 2000).

Denna äldre studie har använts som underlag till översiktliga beräkningar om hur flickor och pojkars erkännanden kan förklara könsskillnaden i åtalsunderlåtelser (se bilaga 1). Det är dock osäkert om det finns en skillnad i erkännanden, men om den finns så förklarar det som mest en viss del av könsskillnaden.

### Eventuella skillnader i omständigheter kring brotten

Även förhållanden som är kopplade till omständigheter kring brottet kan vara möjliga förklaringar. Till exempel kan det finnas en skillnad i hur ofta flickor och pojkar uttrycker en vilja att ersätta eller kompensera målsägaren. Det är dock oklart om det finns sådana skillnader, hur det tar sig uttryck, och i vilken grad det kan förklara könsskillnaden i åtalsunderlåtelser.

### Eventuella stereotypa föreställningar av kön

En annan förklaring till skillnaden mellan könen, som inte kunnat testas i analysen, är betydelsen av att det i rättsväsendet, liksom i samhället i övrigt, finns stereotypa föreställningar kopplade till kön. Ahola (2010) har i en så kallad vinjettstudie undersökt hur kön betraktas i rättsväsendet, nämligen hur åklagare och andra bedömer tilltalade kvinnor och män. Studien använde identisk brottsbeskrivning, men varierade gärningspersonernas kön och kontrollerade även för andra förhållanden, som till exempel den tilltalades utseende. I experimenten fick deltagarna besluta om längden på fängelsestraffet. Trots att studien undersökte bedömning av fängelsestraff och strafftid, istället för olika lagföringsbeslut, är det inte helt otänkbart att resultaten är överförbara till lagföringsbesluten, där åtalsunderlåtelse är ett mindre ingripande beslut än åtal och strafföreläggande.

Resultaten från experimentstudien indikerar att såväl åklagare som juridikstudenter, poliser och försvarsadvokater, dömer tilltalade män hårdare än tilltalade kvinnor. Experimenten antyder att det kan finnas osakliga grunder till att män döms hårdare än kvinnor. Ahola lägger fram hypotesen att denna skillnad i behandlingen kan bero på den stereotypa bilden av män och kvinnor i samhället och att rättsväsendet inte avviker från "övriga samhället".

Dock finns det andra studier som indikerar att den tilltalades kön inte alltid påverkar bedömningarna i rättsväsendet. Kriminalvården har gjort en vinjettstudie med syftet att undersöka hur centrala bedömningar inom ramen för frivårdens uppdrag påverkas av olika förhållanden, med huvudfokus på den tilltalades respektive frivårdsinspektörens kön. Där diskuteras därmed kön, och resultaten visade att den tilltalades kön inte hade någon separat effekt på frivårdsinspektörernas bedömningar (Kriminalvården 2015).

### Vidare studier

Så kallade vinjettstudier kan alltså användas för att särstudera fenomen och isolera för andra förhållanden. Det skulle vara intressant att fördjupa kunskapen om enhetlighet i beslut och dömande, genom att undersöka faktorer som inte kan mätas genom registeruppgifter. Det vore också intressant att studera om det råder enhetlighet i andra beslut i rättskedjan, eller om det finns könsskillnader vid exempelvis nedläggningsbeslut eller förundersökningsbegränsningar, och vad dessa eventuella skillnader i så fall kan bero på.



## Referenser

Ahola, Angela S. (2010). *Justice needs a blindfold – Effect of defendants' gender and attractiveness on judicial evaluation*. Akademisk avhandling. Psykologiska institutionen, Stockholms universitet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Påföljdssystemet för unga lagöverträdare*. Rapport 2000:7. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2016a). Statistiktabel: Antal och andel återfall inom 1 år av kvinnor med en ingångshändelse 2007–2016, efter ålder. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2016b). Statistiktabel: Antal och andel återfall inom 1 år av män med en ingångshändelse 2007–2016, efter ålder. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2017). *Enhetligt dömande i tingsrätter: En statistisk analys av andelen fängelsedomar*. Kortanalys 3/2017. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2018a). Statistiktabel: Lagföringsbeslut, mot män efter huvudpåföljd och den lagförda mannens ålder, 2018. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2018b). Statistiktabel: Lagföringsbeslut, mot kvinnor efter huvudpåföljd och den lagförda kvinnans ålder, 2018. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Kriminalvården (2015). *Bedömningsgrunder och kön i kriminalvårdens frivårdsarbete*. Norrköping: Kriminalvården.

*Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL)*.

*Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga*.

Prop. 2014/15:25. *Tydligare reaktioner på ungas brottslighet*.

*Rättegångsbalk (1942:740).*

*Socialtjänstlag (2001:453).*

Åklagarmyndigheten (2006). *Riksåklagarens riktlinjer för handläggning av ungdomsärenden*. RåR 2006:3. Stockholm: Åklagarmyndigheten.

# Bilaga 1: Hypotetiska beräkningar av erkännanden

En förutsättning för att kunna meddela en åtalsunderlåtelse är att det står klart att ett brott har begåtts, oftast därför att den misstänkta personen har erkänt. Därför är det intressant att se om flickor respektive pojkar erkänner lika ofta, och i vilken grad det kan förklara könsskillnaden i åtalsunderlåtelse.

I rapporten *Påföljdssystemet för unga lagöverträdare* (Brå 2000) undersöktes hur vanligt det är att erkänna, genom att studera ett förundersökningsmaterial med ungdomar i Uppsala, Karlstad, Norrköping och Malmö 1993–1998. Analysen visade att flickor erkände när de begått snatterier något oftare än pojkar (95 procent jämfört med 90 procent), vilket ger åklagarna något större utrymme att använda instituten strafföreläggande och åtalsunderlåtelse.

I denna kortanalys har det inte varit möjligt att studera hur ofta flickor och pojkar erkänner brott; det finns nämligen ingen löpande statistik om erkännanden, hos vare sig Åklagarmyndigheten eller Brå. Men för att få en översiktlig bild kan man göra diverse beräkningar utifrån antaganden.

Den tidigare studien kom fram till att flickor erkänner snatteribrott oftare än pojkar och att skillnaden var 5 procentenheter. I följande beräkningar görs därmed följande analytiska antaganden:

- Det finns en skillnad mellan flickor och pojkar i att erkänna brott. Könsskillnader i erkännande av brottskategorierna sammantaget skiljer sig inte från könsskillnader i erkännanden av snatterier.
- Inga förändringar i erkännanden har skett sedan 1990-talet.
- Läget i de fyra orterna (Uppsala, Karlstad, Norrköping och Malmö) speglar läget i hela landet.
- Ett erkännande leder alltid till en meddelad åtalsunderlåtelse och ett nekande leder alltid till att ett åtal väcks.

Det är svårt att avgöra om det är realistiska antaganden eller ej, men genom dem går det att ge en grov uppskattning av eventuella effekter. Men resultaten måste tolkas med stor försiktighet.

Som visats tidigare är oddskvoten att en flicka meddelas åtalsunderlåtelse 4,0. För att kunna jämföra med oddskvoterna ovan beräknas effekter på oddskvoten. I denna beräkning används faktiska siffror för flickor, medan hypotetiska siffror används för pojkar. Andelen åtalsunderlåtelser bland pojkar ökas med könsskillnaden i erkännanden, det vill säga med 5 procentenheter. Således ökas andelen åtalsunderlåtelser från 18,4 procent till 23,4 procent. På samma sätt minskas andelen andra lagföringsbeslut med 5 procentenheter, från 81,6 till 76,6 procent. Se beräkningsexemplet nedan:

*Förutsättningar (faktiska siffror)*

Andelen flickor som meddelas åtalsunderlåtelse = 47,7 %

Andelen flickor som får ett annat lagföringsbeslut = 52,3 %

*Antaganden (hypotetiska siffror)*

Andelen pojkar som meddelas åtalsunderlåtelse = 23,4 %

Andelen pojkar som får ett annat lagföringsbeslut = 76,6 %

*Beräkning av hypotetisk oddskvot*

$$\text{Oddskvot} = \frac{\frac{\pi(\text{flicka})}{[1-\pi(\text{flicka})]}}{\frac{\pi(\text{pojke})}{[1-\pi(\text{pojke})]}} = \frac{\frac{0,477}{1-0,477}}{\frac{0,234}{1-0,234}} = 3,0$$

Därmed minskar oddskvoten från 4,0 till 3,0 när man i en hypotetisk beräkning tar hänsyn till eventuell könsskillnad i erkännanden.<sup>9</sup>

Om man istället känslighetstestar antagandet, det vill säga antar att skillnaden i flickors och pojkars erkännanden är högre än 5 procent, förklarar erkännandena könsskillnaderna i meddelade åtalsunderlåtelser betydligt mer. I det mest extrema scenariot är skillnaden i erkännanden 20 procent (se beräkningsexempel 4 i tabell 3). Då minskar oddskvoten till 1,5.

---

<sup>9</sup> Om man vänder på beräkningen och istället använder faktiska siffror för flickor och hypotetiska siffror för pojkar, blir det svagare effekter av en könsskillnad i erkännanden; oddskvoten blir då 3,3.

Tabell 3: Hur erkännandegraden förklarar könsskillnader i åtalsunderlåtelse utifrån olika antaganden om könsskillnader i erkännandegrad.

	Faktiska siffror	Beräknings-exempel 1	Beräknings-exempel 2	Beräknings-exempel 3	Beräknings-exempel 4
		Antagande: Flickor 5 % högre erkännanden	Antagande: Flickor 10 % högre erkännanden	Antagande: Flickor 15 % högre erkännanden	Antagande: Flickor 20 % högre erkännanden
Andelen meddelade åtalsunderlåtelse bland flickor	0,48	0,48	0,48	0,48	0,48
Andelen andra lagföringar bland flickor	0,52	0,52	0,52	0,52	0,52
Andelen meddelade åtalsunderlåtelse bland pojkar	0,18	0,23	0,28	0,33	0,38
Andelen andra lagföringar bland pojkar	0,82	0,77	0,72	0,67	0,62
<b>Oddsquot att flickor meddelas åtalsunderlåtelse</b>	<b>4,04</b>	<b>2,99</b>	<b>2,30</b>	<b>1,82</b>	<b>1,46</b>

Det är dock oklart om det finns en verklig skillnad i hur ofta flickor och pojkar erkänner. Om det finns en skillnad kan den förklara alltifrån en begränsad andel till en stor andel av könsskillnaden i meddelade åtalsunderlåtelse. Det får dock betraktas som mer sannolikt att erkännandegraden snarare förklarar en liten än en större del av könsskillnaden.

## Bilaga 2: Tabellbilaga

Tabell 4: Olika modeller över meddelade åtalsunderlåtelse, samtliga skäl. Redovisning av oddskvoter, statistisk signifikans och modellenpassningsmått.

Variabel	Värde	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6
Kön (ref.gr. pojke)	Flicka	4,0 ***	2,1 ***				2,1***
Kön och åklagarkammare (ref.gr. pojke)	Flicka i City åklagarkammare			7,5 ***	4,0 ***	4,0 ***	
	Flicka i Göteborgs åklagarkammare			3,8 ***	1,9 ***	1,8 ***	
	Flicka i åklagarkammaren i Örebro			3,4 ***	1,8 ***	1,8 ***	
	Flicka i Malmö åklagarkammare			4,8 ***	1,7 ***	1,6 ***	
	Flicka i Norrorts åklagarkammare			5,1 ***	3,1 ***	3,0 ***	
	Flicka i Söderorts åklagarkammare			4,1 ***	1,8 ***	1,7 ***	
	Flicka i Södertörns åklagarkammare			3,4 ***	2,0 ***	1,9 ***	
	Flicka i Södra Skånes åklagarkammare			3,2 ***	1,6 ***	1,6 ***	
	Flicka i Västerorts åklagarkammare			3,2 ***	1,4 ***	1,4 **	
	Flicka i åklagarkammaren i Borås			2,4 ***	1,3 **	1,3 *	
	Flicka i åklagarkammaren i Eskilstuna			7,4 ***	3,5 ***	3,4 ***	
	Flicka i åklagarkammaren i Falun			2,7 ***	1,3 *	1,2	
	Flicka i åklagarkammaren i Gävle			3,4 ***	2,0 ***	2,1 ***	
	Flicka i åklagarkammaren i Halmstad			3,5 ***	1,8 ***	1,8 ***	
	Flicka i åklagarkammaren i Helsingborg			3,7 ***	2,1 ***	2,0 ***	
	Flicka i åklagarkammaren i Jönköping			3,8 ***	2,3 ***	2,2 ***	
	Flicka i åklagarkammaren i Kalmar			3,7 ***	2,3 ***	2,3 ***	
	Flicka i åklagarkammaren i Karlskrona			1,7 ***	1,1	1,0	
	Flicka i åklagarkammaren i Karlstad			7,6 ***	4,9 ***	4,9 ***	
	Flicka i åklagarkammaren i Kristianstad			4,6 ***	1,6 ***	1,6 **	
	Flicka i åklagarkammaren i Linköping			8,2 ***	4,2 ***	4,2 ***	
	Flicka i åklagarkammaren i Luleå			3,3 ***	2,8 ***	2,8 ***	
	Flicka i åklagarkammaren i Norrköping			7,0 ***	3,6 ***	3,6 ***	
	Flicka i åklagarkammaren i Nyköping			4,4 ***	3,4 ***	3,4 ***	
	Flicka i åklagarkammaren i Skövde			4,4 ***	3,7 ***	3,6 ***	
	Flicka i åklagarkammaren i Sundsvall			2,0 ***	1,1	1,1	
Flicka i åklagarkammaren i Uddevalla			3,5 ***	2,0 ***	2,0 ***		
Flicka i åklagarkammaren i Umeå			3,0 ***	1,4 ***	1,4 **		
Flicka i åklagarkammaren i Uppsala			3,3 ***	1,7 ***	1,7 ***		
Flicka i åklagarkammaren i Västerås			3,6 ***	1,9 ***	1,9 ***		
Flicka i åklagarkammaren i Växjö			3,4 ***	1,4 *	1,4 *		
Flicka i åklagarkammaren i Östersund			4,2 ***	3,0 ***	3,0 ***		
Brottskategori (ref.gr. övrig stöld)	Narkotika – bruk och innehav		4,5 ***		4,5 ***	4,9 ***	4,9 ***
	Olovlig körning		0,4 ***		0,4 ***	0,4 ***	0,4 ***
	Skadegörelse		2,4 ***		2,4 ***	2,4 ***	2,4 ***
	Stöld i butik		14,3 ***		14,5 ***	15,1 ***	14,9 ***
	Övrigt		1,1		1,1	1,1 *	1,1 *
Ålder (ref.gr. 15 år)	16 år					0,8 ***	0,8 ***
	17 år					0,7 ***	0,7 ***
Lagföringsår (ref.gr. 2013)	År 2014					0,9 ***	0,9 ***
	År 2015					0,8 ***	0,8 ***
	År 2016					0,8 ***	0,8 ***
	År 2017					0,8 ***	0,8 ***
	År 2018					0,7 ***	0,7 ***
Intercept		0,2 ***	0,1 ***	0,2 ***	0,1 ***	0,1 ***	0,1 ***
Pseudo R <sup>2</sup> (Nagelkerke)		0,09	0,33	0,10	0,34	0,34	0,34
-2Log-likelihood		6 580	25 437	7 177	25 964	26 404	25 868
Antal parametrar		2	7	33	38	45	14

Tabell 5: Olika modeller över meddelade åtalsunderlåtelse, där skälet är okynne eller förhastande. Redovisning av oddskvoter, statistisk signifikans och modellenpassningsmått.

Variabel	Värde	Modell 1	Modell 2
Kön (ref.gr. pojke)	Flicka	6,3 ***	2,6 ***
Kön och åklagarkammare (ref.gr. pojke)	Flicka i City åklagarkammare Flicka i Göteborgs åklagarkammare Flicka i åklagarkammaren i Örebro Flicka i Malmö åklagarkammare Flicka i Norrorts åklagarkammare Flicka i Söderorts åklagarkammare Flicka i Södertörns åklagarkammare Flicka i Södra Skånes åklagarkammare Flicka i Västerorts åklagarkammare Flicka i åklagarkammaren i Borås Flicka i åklagarkammaren i Eskilstuna Flicka i åklagarkammaren i Falun Flicka i åklagarkammaren i Gävle Flicka i åklagarkammaren i Halmstad Flicka i åklagarkammaren i Helsingborg Flicka i åklagarkammaren i Jönköping Flicka i åklagarkammaren i Kalmar Flicka i åklagarkammaren i Karlskrona Flicka i åklagarkammaren i Karlstad Flicka i åklagarkammaren i Kristianstad Flicka i åklagarkammaren i Linköping Flicka i åklagarkammaren i Luleå Flicka i åklagarkammaren i Norrköping Flicka i åklagarkammaren i Nyköping Flicka i åklagarkammaren i Skövde Flicka i åklagarkammaren i Sundsvall Flicka i åklagarkammaren i Uddevalla Flicka i åklagarkammaren i Umeå Flicka i åklagarkammaren i Uppsala Flicka i åklagarkammaren i Västerås Flicka i åklagarkammaren i Växjö Flicka i åklagarkammaren i Östersund		
Brottskategori (ref.gr. övriga brott)	Narkotika – bruk och innehav Olovlig körning Skadegörelse Stöld i butik Övrigt		0,1 *** 0,1 *** 2,6 *** 17,7 *** 1,0
Intercept		0,1 ***	0,1 ***
Pseudo R <sup>2</sup> (Nagelkerke)		0,15	0,49
-2Log-likelihood		9 008	3 314
Antal parametrar		2	7



Tabell 6: Olika modeller över meddelade åtalsunderlåtelse, där skälet är att den unga får vård eller annan åtgärd. Redovisning av oddskvoter, statistisk signifikans och modellenpassningsmått.

Variabel	Värde	Modell 1	Modell 2
Kön (ref.gr. pojke)	Flicka	1,1 ***	1,8 ***
Kön och åklagarkammare (ref.gr. pojke)	Flicka i City åklagarkammare		
	Flicka i Göteborgs åklagarkammare		
	Flicka i åklagarkammaren i Örebro		
	Flicka i Malmö åklagarkammare		
	Flicka i Norrorts åklagarkammare		
	Flicka i Söderorts åklagarkammare		
	Flicka i Södertöms åklagarkammare		
	Flicka i Södra Skånes åklagarkammare		
	Flicka i Västerorts åklagarkammare		
	Flicka i åklagarkammaren i Borås		
	Flicka i åklagarkammaren i Eskilstuna		
	Flicka i åklagarkammaren i Falun		
	Flicka i åklagarkammaren i Gävle		
	Flicka i åklagarkammaren i Halmstad		
	Flicka i åklagarkammaren i Helsingborg		
	Flicka i åklagarkammaren i Jönköping		
	Flicka i åklagarkammaren i Kalmar		
	Flicka i åklagarkammaren i Karlskrona		
	Flicka i åklagarkammaren i Karlstad		
	Flicka i åklagarkammaren i Kristianstad		
Flicka i åklagarkammaren i Linköping			
Flicka i åklagarkammaren i Luleå			
Flicka i åklagarkammaren i Norrköping			
Flicka i åklagarkammaren i Nyköping			
Flicka i åklagarkammaren i Skövde			
Flicka i åklagarkammaren i Sundsvall			
Flicka i åklagarkammaren i Uddevalla			
Flicka i åklagarkammaren i Umeå			
Flicka i åklagarkammaren i Uppsala			
Flicka i åklagarkammaren i Västerås			
Flicka i åklagarkammaren i Växjö			
Flicka i åklagarkammaren i Östersund			
Brottskategori (ref.gr. övrig stöld)	Narkotika – bruk och innehav		14,6 ***
	Olovlig körning		0,5 ***
	Skadegörelse		1,6 ***
	Stöld i butik		0,8
	Övrigt		0,8 *
Intercept		0,07 ***	0,02 ***
Pseudo R <sup>2</sup> (Nagelkerke)		< 0,01	0,26
-2Log-likelihood		11	10 755
Antal parametrar		2	7

Tabell 7: Olika modeller över meddelade åtalsunderlåtelse, samtliga skäl, när datamaterialet är avgränsat till 17-åringars lagföringar och enbart en lagföring per person. Redovisning av oddskvoter, statistisk signifikans och modellenpassningsmått.

Variabel	Värde	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
Kön (ref.gr. pojke)	Flicka	4,5 ***	2,9 ***		
Kön och åklagarkammare (ref.gr. pojke)	Flicka i City åklagarkammare			8,6 ***	7,1 ***
	Flicka i Göteborgs åklagarkammare			3,9 ***	2,3 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Örebro			3,7 ***	1,7
	Flicka i Malmö åklagarkammare			7,1 ***	2,9 ***
	Flicka i Norrorts åklagarkammare			3,0 ***	1,7
	Flicka i Söderorts åklagarkammare			3,2 ***	1,8
	Flicka i Södertörns åklagarkammare			6,5 ***	4,4 ***
	Flicka i Södra Skånes åklagarkammare			5,6 ***	4,0 ***
	Flicka i Västerorts åklagarkammare			5,6 ***	2,6 *
	Flicka i åklagarkammaren i Borås			3,3 ***	1,4
	Flicka i åklagarkammaren i Eskilstuna			5,1 ***	5,0 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Falun			3,3 ***	2,1 *
	Flicka i åklagarkammaren i Gävle			4,9 ***	4,4 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Halmstad			2,9 ***	1,8 *
	Flicka i åklagarkammaren i Helsingborg			3,5 ***	2,3 **
	Flicka i åklagarkammaren i Jönköping			7,4 ***	5,5 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Kalmar			0,9	0,6
	Flicka i åklagarkammaren i Karlskrona			3,5 **	2,8 *
	Flicka i åklagarkammaren i Karlstad			18,1 ***	16,7 **
	Flicka i åklagarkammaren i Kristianstad			1,6	0,9
	Flicka i åklagarkammaren i Linköping			7,5 ***	4,2 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Luleå			5,6 ***	4,4 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Norrköping			9,6 ***	7,9 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Nyköping			6,6 ***	7,5 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Skövde			7,4 ***	9,5 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Sundsvall			1,5	1,1
Flicka i åklagarkammaren i Uddevalla			3,1 ***	1,7	
Flicka i åklagarkammaren i Umeå			1,9	1,1	
Flicka i åklagarkammaren i Uppsala			2,1 **	1,1	
Flicka i åklagarkammaren i Västerås			2,3 **	1,6	
Flicka i åklagarkammaren i Växjö			5,6 ***	2,2	
Flicka i åklagarkammaren i Östersund			4,1 **	3,1 *	
Brottskategori (ref.gr övrig stöld)	Narkotika – bruk och innehav		4,9 ***		4,9 ***
	Olovlig körning		0,6 *		0,5 *
	Skadegörelse		2,4 ***		2,4 ***
	Stöld i butik		12,9 ***		13,1 ***
	Övrigt		1,6 *		1,5
Intercept		0,18 ***	0,06 ***	0,18 ***	0,06 ***
Pseudo R <sup>2</sup> (Nagelkerke)		0,10	0,25	0,11	0,27
-2Log-likelihood		664	1 825	791	1 981
Antal parametrar		2	7	33	38

Tabell 8: Olika modeller över meddelade åtalsunderlåtelse, samtliga skäl, när datamaterialet är avgränsat till 17-åringars lagföringar. Redovisning av oddskvoter, statistisk signifikans och modellenpassningsmått.

Variabel	Värde	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
Kön (ref.gr. pojke)	Flicka	4,3 ***	2,8 ***		
Kön och åklagarkammare (ref.gr. pojke)	Flicka i City åklagarkammare			8,1 ***	5,9 ***
	Flicka i Göteborgs åklagarkammare			4,1 ***	2,1 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Örebro			3,8 ***	2,2 ***
	Flicka i Malmö åklagarkammare			7,3 ***	2,8 ***
	Flicka i Norrorts åklagarkammare			4,3 ***	2,7 ***
	Flicka i Söderorts åklagarkammare			3,3 ***	1,5 ***
	Flicka i Södertörns åklagarkammare			4,2 ***	3,1 ***
	Flicka i Södra Skånes åklagarkammare			4,5 ***	3,1 ***
	Flicka i Västerorts åklagarkammare			2,9 ***	1,5
	Flicka i åklagarkammaren i Borås			2,9 ***	1,5
	Flicka i åklagarkammaren i Eskilstuna			5,8 ***	4,4 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Falun			3,3 ***	2,8 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Gävle			4,2 ***	3,3 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Halmstad			3,9 ***	2,7 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Helsingborg			3,1 ***	1,8 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Jönköping			5,3 ***	3,2 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Kalmar			3,6 ***	1,9 *
	Flicka i åklagarkammaren i Karlskrona			1,7	1,4 *
	Flicka i åklagarkammaren i Karlstad			12,8 ***	12,6 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Kristianstad			4,3 ***	2,1 *
	Flicka i åklagarkammaren i Linköping			6,5 ***	3,7 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Luleå			4,9 ***	4,6 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Norrköping			6,4 ***	4,9 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Nyköping			4,8 ***	4,6 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Skövde			5,6 ***	7,1 ***
	Flicka i åklagarkammaren i Sundsvall			1,5	1,1
	Flicka i åklagarkammaren i Uddevalla			2,6 ***	1,6 *
	Flicka i åklagarkammaren i Umeå			1,9 **	1,1
	Flicka i åklagarkammaren i Uppsala			2,5 ***	1,5 *
	Flicka i åklagarkammaren i Västerås			2,8 ***	1,9 **
Flicka i åklagarkammaren i Växjö			3,6 ***	1,6	
Flicka i åklagarkammaren i Östersund			6,5 ***	5,4 ***	
Brottskategori (ref.gr övrig stöld)	Narkotika – bruk och innehav		6,0 ***		6,0 ***
	Olovlig körning		0,7		0,7 *
	Skadegörelse		3,5 ***		3,5 ***
	Stöld i butik		15,7 ***		16,1 ***
	Övrigt		1,9 ***		1,9 ***
Intercept		0,18 ***	0,05 ***	0,18 ***	0,05 ***
Pseudo R <sup>2</sup> (Nagelkerke)		0,09	0,24	0,10	0,26
-2Log-likelihood		1 384	4 008	1 566	4 230
Antal parametrar		2	7	33	38

## Bilaga 3: Om odds och oddskvoter

### Odds

Ett odds speglar sannolikheten att något inträffar i förhållande till sannolikheten att det inte inträffar.

#### Exempel

Om man vill veta hur stort odds en flicka har att meddelas åtalsunderlåtelse, jämfört med att lagföras på annat sätt, kan man beräkna det enligt formeln nedan. Andelen flickor som meddelas åtalsunderlåtelse är 47,7 procent, vilket kan uttryckas som att sannolikheten är 47,7 procent att en flicka meddelas en åtalsunderlåtelse. Därmed är sannolikheten att en flicka lagförs på annat sätt 52,3 procent. Oddset att en flicka meddelas åtalsunderlåtelse relativt andra lagföringsbeslut är alltså 0,91.

$$\text{Odds} = \frac{\pi(\text{flicka})}{[1-\pi(\text{flicka})]} = \frac{0,477}{1-0,477} = \frac{0,477}{0,523} = 0,91$$

### Oddskvoter

Odds kan i sin tur bilda så kallade oddskvoter, när man jämför oddsen för en viss kategori med oddsen för en annan kategori (kallad referenskategori).

#### Exempel

I kortanalysen undersöks flickors oddskvot, alltså flickors odds relativt pojkars odds. Andelen flickor som meddelas åtalsunderlåtelse är 47,7 procent och andelen pojkar som meddelas åtalsunderlåtelse är 18,4 procent. Man kan uttrycka denna skillnad med en oddskvot, som beskriver flickors odds att meddelas åtalsunderlåtelse relativt pojkars odds att meddelas åtalsunderlåtelse. Beräkningen görs så här:

$$\text{Oddskvot} = \frac{\frac{\pi(\text{flicka})}{[1-\pi(\text{flicka})]}}{\frac{\pi(\text{pojke})}{[1-\pi(\text{pojke})]}} = \frac{\frac{0,477}{1-0,477}}{\frac{0,184}{1-0,184}} = \frac{0,91}{0,23} = 4,0$$

Oddskvoter kan bara anta positiva värden, dvs. över noll (0):

- Oddskvoten *ett* (1) innebär att flickor har *lika* stort odds att meddelas åtalsunderlåtelse som referenskategori pojkar.
- Oddskvoter *under ett* (1) innebär att flickor har *lägre* odds att meddelas åtalsunderlåtelse än referenskategori pojkar.
- Oddskvoter *över ett* (1) innebär att flickor istället har *högre* odds att meddelas åtalsunderlåtelse än referenskategori pojkar.

Enligt beräkningen i exemplet här ovan har flickor oddskvoten 4,0, det vill säga fyra gånger så högt odds att meddelas åtalsunderlåtelse jämfört med oddset bland referenskategori pojkar.

## Brå – kunskapscentrum för rättsväsendet

Myndigheten Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete, till i första hand regeringen och myndigheter inom rättsväsendet.

Vid citat eller användande av tabeller, figurer och diagram ska källan Brå anges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på [www.bra.se](http://www.bra.se). På begäran kan Brå ta fram ett alternativt format. Frågor om alternativa format skickas till [tillgangligt@bra.se](mailto:tillgangligt@bra.se)



**Brottsförebyggande rådet**

BOX 1386 / TEGNÉRGATAN 23, SE-111 93 STOCKHOLM

TELEFON +46 (0)8 527 58 400 ▪ E-POST [INFO@BRA.SE](mailto:INFO@BRA.SE) ▪ [WWW.BRA.SE](http://WWW.BRA.SE)